

VÄRLDENS
FREDLIGASTE
HUNDRAÅRING
IKFF SVERIGE 100 ÅR

**4 IKFF:S FÖRSTA
PROTOKOLL**

**12 FEMINISTISK
FREDSAKTIVISM
GENOM ETT SEKEL**

**8 ARBETET FÖR
FLYKTINGAR
ÅREN 1933-48**

Nº #2–3 — Augusti 2019

SVERIGES FEMINISTISKA TIDNING OM SÄKERHETSPOLITIK

fred & frihet

EN TIDIG ANSÖKAN OM MEDLEMSKAP I
DET DÅ NYBILDADE IKFF SVERIGE.

*Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet
Svenska sektionen*

*som arbetar för fred mellan nationer, klasser och raser, för internationell avrustning,
medling och skiljedom genom Nationernas Förbund*

får härmed inbjudna

att bli medlem av förbundet.

Stockholm den *19*

Ordförande.

v. Ordförande,

v. Ordförande.

f. Nationella kommittén.

Till Svenska sektionen av

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet,

Stockholm.

Undertecknad ^{antager} _{antager icke} kallelsen till medlemskap.

den *19*

Årsavgiften utgör Kr. 2: 50. (Där krets eller grupp finnes, går endast Kr. 1: 50 till förbundskassan.)
Ständig medlem betalar minst 25 Kr.

TEMA:
IKFF SVERIGE 100 ÅR
01 *Ord från redaktören*
02 **MATILDA WIDEGREN**
1863–1938

04 *IKFF:s första protokoll*
06 **KERSTIN HESSELGREN**
1872–1962

08 **RÄTTEN TILL FRIHET – arbetet för flyktingar**
10 **MÄRTA TAMM GÖTLIND**
1888–1962

12 **FEMINISTISK FREDSAKTIVISM**
genom ett sekel
18 *Artiklar genom 100 år*
20 **INGRID SEGERSTEDT WIBERG 1911–2010**
21 **INGA THORSSON**
1915–1994

22 **KERSTIN GREBÄCK**

IKFF

IKFF, Norrtullsgatan 45,
113 45 StockholmTel 08-702 98 10
E-post info@ikff.se

Följ oss!

Twitter: @ikff_sverige
facebook.com/ikffsweden
Instagram: ikff_sverige

FRED & FRIHET är utgiven av Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, IKFF. IKFF är en internationell fredsorganisation som arbetar för kvinnors deltagande i fredsprocesser och för nedrustning. Fred & Frihet är religiöst och partipolitiskt obunden.

Bli medlem på www.ikff.se
Bankgiro 5491-7166

MEDARBETARE/SKRIBENTER
Annika Skogar, Mir Grebäck von Melen,
Ida Arnesson, Renée Frangeur, Emma
Rosengren, Jennifer Råsten, Elin Liss.
ANSVARIG UΤGIVARE Elin Liss
SAMORDNARE Elin Liss
REDAKTÖR Elin Liss
GRAFISK FORM Pernilla Lundmark
OMSLAGSFOTO Delegation i Haag /
IKFF:s arkiv
TRYCK Danagård Litho

Gräv där du står – blicka framåt

Varje morgon på väg till jobbet passerar jag **Elin Wagners** staty på St. Eriksplan i Stockholm. Jag brukar titta på henne och tänka »God morgen Elin«. Ibland undrar jag hur hon kände och tänkte när hon rörde sig i staden mellan journalistuppdrag och kvinnorättsmöten, sena kvällar diskuterandes med andra med samma vision. Var hon också morgontrött? Kände hon också att inget rör på sig, att vi står och stämper? Och fick också hon ibland känslan av att »nu förändrar vi världen«?

För 100 år sedan satte sig ett gäng kvinno- och fredsaktivister och bildade IKFF Sverige. Fyra år tidigare hade den internationella organisationen tagit form. Flera svenska aktivister var där på mötet i Haag under brinnande världskrig. Elin Wagners var en, **Matilda Widegren** var en annan. Nu valdes Widegren till IKFF Sveriges första ordförande (sid.3). I detta nummer får du lära känna flera av de kvinnor som format vår rörelse, vårt samhälle och vår värld. Du får också gå en promenad genom våra 100 år (sid.12) som endast innefattar, trots mängden, en bråkdel av alla händelser, personer och berättelser.

Kvinnors berättelser har osynliggjorts genom historien och fortsätter att osynliggöras än idag. Ibland kan det verka som om kvinnor varit frånvarande, borta, att de inte lämnat några avtryck. Det är så klart inte sant, men vi har inte fått tillgång till dem, vi har berövats dem.

För mig är historierna, berättelserna, om människor centrala i hur jag ser på världen. I mina rötter finner jag kraft, riktning, inspiration och vägledning framåt. Rötterna, som inte på något sätt är begränsade till blodsbond, ligger i historier om hur vi format vår värld, om människor som gått före oss. Dessa rötter är för mig djupa i IKFF. Jag känner en djup samhörighet med de kvinnor som det berättas om i detta nummer. Nästan ingen har jag träffat, inte ens existerat samtidigt som. Men det är inte det viktiga. De tog ut en riktning, startade en kamp, för 100 år sedan som är minst lika relevant nu som då.

De såg krigets vansinne och ville sätta stopp för det. De såg patriarkatet, kolonialismen, nationalismen, förtrycket och organiserade sig. De krävde att få sina röster hördas. 1919 skulle de snart få lägga sin röst i valurnorna.

Jag tänker på dem mer när det är tufft, när motståndet är som starkast, när bakslagen kommer. När patriarkatet säger »hit men inte längre«, när militarismen breder ut sig. De genomlevde det om och om igen. De reste sig upp. Fortsatte.

Vi bär med oss erfarenheten av en lång kamp som ger perspektiv. Vi vet att förändring tar tid. Att vi tar två steg framåt och ett bak (som ibland känns som fem). Det blev vi påminda om i somras när regeringen sa nej till att gå med i FN:s konvention om kärnvapenförbud. Sörj en stund, sen organiseras vi oss.

Vi har ynnesten att arbeta tillsammans i en global rörelse för feministisk fred, med många som gått och går före.

Välkommen att ta del av en liten bit av vår historia. Bli inspirerad, fundera, agera.

ELIN LISS, REDAKTÖR

...freden är ett osäkert tillstånd, eftersom vi behöver göra något för den, inte bara kan ta emot den och njuta av den. – ELIN WÄGNER, 1945

IKFF SVERIGES FÖRSTA ORDFÖRANDE: 1919–1934

REPRODUKTION: KvinnSam Göteborgs universitetsbibliotek

Matilda Widgren

*– törstande efter kunskap,
brinnande för freden*

1863–1938

DEN 1 DECEMBER 1919 HÖLLS DET KONSTITUERANDE MÖTET FÖR IKFF SVERIGE. DÄR VALDES MATILDA WIDEGREN TILL DEN SVENSKA SEKTIONENS ORDFÖRANDE. MEN VEM VAR HON, KVINNAN SOM LEDDE IKFF I BÖRJAN AV 1900-TALET? MATILDA VAR EN PIONJÄR INOM DEN SVENSKA KVINNO- OCH FREDSRÖRELSEN, VARS FREDSARBETE TOG SIN UTGÅNGSPUNKT I FRÅGOR KRING PEDAGOGIK OCH MIGRATION.

TEXT IDA ARNESSON

Matilda Widegren föddes år 1863 i Söderköping. Som dotter till en läroverksrektor, vilket kan tänkas ha påverkat hennes yrkesval, utbildar hon sig till lärarinna vid det Kungliga Högre Lärarinneseminariet i Stockholm. Skolan tillkom efter en debatt om kvinnors rättigheter som startat efter publiceringen av Fredrika Bremers verk *Hertha*. Många pionjärer inom den svenska kvinnorörelsen har utbildat sig vid just Lärarinneseminariet, **Selma Lagerlöf** är ett exempel. Matilda och Selma utvecklade en nära vänskap som höll livet ut. Vid Matildas död år 1938 (orsakad av lunginflammation), är det just Selma Lagerlöf som skriver minnesordet om henne i Svenska Dagbladet. Här lyfter hon bland annat hur Matilda hjälpt henne med språket till *Gösta Berlings Saga*.

I SITT YRKESLIV arbetade Matilda som lärarinna vid det läroverk hon själv var utbildad vid. I perioder även som bibliotekarie och läroboksförfattare. Det ideella engagemanget fick också plats, till en början i pedagogiska frågor, exempelvis som ledamot i Centralstyrelsen för Flick- och Samskoleföreningen.

Förutom pedagog var Matilda Widegren, självklart, pacifist. Matilda var en av de 16 kvinnor som representerade den svenska delegationen vid den internationella fredskongressen i Haag 1915 där IKFF bildades. Vid det konstituerande mötet för den svenska sektionen fyra år senare väljs hon till ordförande, en post hon kom att innehålla fram till 1934, bara några år före sin död.

Internationellt var Matilda engagerad i IKFF:s arbete med att skicka fredsmedlare (Peace Missions) till länder där det rådde akut krigstillstånd. När kommittén för Peace Missions konstitueras år 1921 väljs hon till ordförande. Matilda själv åker bland annat som delegat till det tyska Ruhrområdet 1922 för att rapportera till den internationella styrelsen. Efter hennes besök fördömde IKFF internationellt (WILPF) Frankrike och Belgiens ockupation av området.

INOM DEN SVENSKA SEKTIONEN var Matilda Widegren drivande i flyktingfrågan. Hon gjorde stora humanitära insatser för att hjälpa flyktingar från Nazityskland och initierade ett internationellt flyktingmottagande i Sverige i form av en samlingsplats, som gick under namnet Foyern. Irene Andersson (2001) beskriver Foyern i avhandlingen *Kvinnor mot Krig* som en plats där »särskilt judiska flyktingar kom för att läsa tidningar, äta ett mål mat och få juridiskt bistånd«. Matildas fredsarbete sträckte sig även till andra nätverk. Hon var exempelvis engagerad i Kvinnornas Fredssöndag och Kvinnornas Vapenlösa Uppror mot Kriget som ledes av **Elin Wägner** och andra kvinnor från tidningen Tidevarvet. För sitt fredsarbete uppmärksammades hon bland annat med tidskriften

Iduns pris *Verksamhet i fredssakens tjänst* samt en svensk kunglig medalj, Illis quorum 1923.

MATILDAS YRKESVERKSAMHET inom pedagogik var nära sammankopplat med hennes fredsarbete. Hon var ordförande i Svenska skolornas fredsforening och medlem av rådet för Nordiska Föreningen för Mellanfolkligt samarbete.

En fråga där Matilda sammankopplade sin kompetens inom pedagogik och fred var i historieundervisning. Hon riktade kritik mot att aktörer i krig ofta kom att beskrivas som »hjältar« eller »kungar«. Matilda, tillsammans med andra pedagoger, menade att kvinnor och barns perspektiv av krig helt saknades och att frågor om svält och våldtäcker utelämnades. De frågade sig: »Varför var så många beredda att delta i kriget och gå ut och döda människor de inte kände, och vad hade fostran, undervisning och propaganda för roll i det sammanhanget?«.

Matilda var en verlig pionjär inom den feministiska fredsrörelsen och fick upp frågor kring utbildning, migration och medling i krig på både den nationella och internationella agendan.

UR SELMA LAGERLÖFS MINNESORD TILL MATILDA WIDEGREN

SVENSKA DAGBLADET 1938

Jag vet inte om jag någonsin sagt det till dig själv, medan du levde, men låt mig åtminstone säga det nu, vid din bår, att ett av de stora lyckokasten i mitt liv, att något av det mest betydelsefulla, som har hänt mig, det är att jag kom att genomgå min treårskurs på Kungl. Högre lärarinneseminariet i samma avdelning som du.

En sådan allsmäktig ledare fanns i den avdelningen, som jag tillhörde, och det var du. Din ande regerade oss. Men din ande var: oavlättig törst efter kunskap, brinnande kärlek till böcker, brinnande håg att i allt vara den första. Brinnande var också din lust att råda och hjälpa, brinnande ditt hat mot slöhet och oförmåga, brinnande din kärlek till ett väl ryktat och ansat språk, brinnande din kärlek till den läroanstalt, som vi genomgick.

IKFF:S FÖRSTA PROTOKOLL.

Originalprotokollet från bildandet av IKFF år 1919 finns bevarat.

Protokollet fäst vid konstituerande möte
öfver att Kvinorunas Frösförbund "Franska ardet-
tungen" och Kvinorunas Internationella Förbund
för Fred och Frihet i Whitlocksha Samskolans
byggnad. Måndagen den 1 Decembris kl. 12.80. m.
1919

§1

Mötet oppnades av Fröken Widgren, som
efter att ha hänt de närvärande väckom-
da, förelag val av ordförande och sekreterare
för attorans förbundslag.

§2

Tid: ordförande Valdes Fröken Widgren
och hia sekreterare Frunen Jenny B. Blawson och
Eva Ohlsson.

§3

Fröken Widgren utropades i koretet för
Sr. Sektionens av L.W.P.C. sekretariat
och framhöll behovet av en förening som i
vidare grad upptog det fruförde det stora
arbete som sektionen påbörjat. Tid den
blivande föreningen skulle sektionen över-
lämna dels till kasabehörigheten, uppåt
de här mätten 3 och 400 kr., dels det kör-
förs, som man nuvarande lopp lyckats
finna.

§4.

Dr. Nanna Falckom lämnade en recens
av det oppförda programförslaget

§5

Bolöp bildandet av "Kvinorunas Frö-
sförbund", "Franska ardettungen" och Kvin-
orunas internationella Förbund för Fred
och Frihet.

86.
Följande program uppläts av or-
dföranden och gästerna utställda där-
varande

PROGRAM.

- 1) Förbundets ändamål är att medha svenska kvin-
nor till arbete för frösfors tryggande genom be-
kräftande av världens enskilda etiktaffärer
medt meddelande om sociala rättigheter,
samt till arbete för frösförbundet av frihet och
frimärkekvinnor.
- 2) Att uppmärksamma de domar med vilka förbundet i
främsta rommet verka får:
- 3) Internationell samarbete på olika områden.
- 4) Upplysning i internationella och sociala frågor.
- 5) Uppföra nationell och underhållning i en-
lighet med den konstruktiva fröfests ideal.
- 6) Mötesmöjlighet tillförförbundet.
- 7) Samtidares upplägning på solidaritets-
princip i en riktning som för alla medborgare be-
tryggar rätt till fröfrihet.
- 8) Den allmänna värseplikten oställande i
alla länder som ett fristad steg till fullständig av-
rättning.

§7.

Följande förlag till etableras gruomgångs,
paragraf efter paragraf, och antages en-
hetlig.

STADOAR.

- A. Förbundets ändamål är att medha svenska kvin-
nor till arbete i enlighet med förbundets program.

- B. Medlen av förbundet kan varje enskild fröfria
tidskrift, som undertar förbundets program, blyta in
och utlägga den särskilda körregelten.

- C. Förbundet medlemmar sammansätts sig till
kretser, sammänade under en gemensam Central-
styrelse. A ort, där krets inte kan komma till
dags, kan Centralstyrelsen utse en representant.
Där varken krets eller representant finns, kan
medlen direkt sammanta sig till förbundet genom
Centralstyrelsen.

- D. Förbundet särskiljande handikaps är en
Centralstyrelse, som består av 7.1 Stockholms be-
sunda medlemmar, som minst 4. medlemmar ska
höra till. Centralstyrelsen beställs av före-
tagande, väljande, och kretsens, bestyrkande med-
lemmar och kanslialärare, vilkas bland förbun-
det medlemmarnas och utgöra förbundet verk-
ställande stycket.

- E. Förbundet särskiljande handikaps är en
centralstyrelse, som består av 7.1 Stockholms be-
sunda medlemmar, som minst 4. medlemmar ska
höra till. Centralstyrelsen beställs av före-
tagande, väljande, och kretsens, bestyrkande med-
lemmar och kanslialärare, vilkas bland förbun-
det medlemmarnas och utgöra förbundet verk-
ställande stycket.

- F. Förbundet med Kvinorunas Internationella
Förbund för Fred och Frihet (W.L.F.F.) upp-

— 3 —
ettårsgrupp Förbundet verkställande utskott.

§ 6.

Centralstyrelsen sammankallas varje år till en omvänt
dagar under hösten, som här kallas den 14. April
medan styrelsen till omvänt sammankallas äger varje leva-
ratt att sätta ett omval för varje styrelsebestyrk-
tad medlemmar. Det sammankallande (se § 2) äger
ett antal röster vid röstar om att välja styrelsen.
Vid sammankallande skall följande kretsens
medlemmar:

- 1) Rektorgalleriet till Förbundet verkställande ut-
skottet till Förbundet sammankallat;
- 2) Revisionsberättelserna och frågorna om ansvars-
fallet för styrelsen;
- 3) Val av Centralstyrelsenas sättförråd och öv-
riga medlemmar;
- 4) Val av 2 revisorer och 2 revisionsplana-
ter;
- 5) Bestämmelse av återgångsomsättning;
- 6) Övriga ärenden.

Ettårsgruppens konställare, om Centralsty-
relsen är förvarat något eller minst ½ av kretsenas
räkningar.

§ 7.

Träget, som kan vara att den vikt, att de har i samband med
Förbundet i detta heller behandlas och inte till-
säppas, kanas uttrycka genom skriftlig meddel-
ning mot Förbundets allmänna stödje; vad
att beställa om stenkälla åsägning för det lokala
rådet bedömdes.

Om en annan uppfostrar, tillfalla dem eventuella
tillgångar Förbundskontoret.

§ 8.

Hedersordning. Förlag till stödje till Förbundets medlemmar och
program har riktlinjer å omvänt medlemmar, men inget
fler än 100 kr. tillförde omvänt medlemmar eller meddelat skrift-
lig motstående mot kretsenas. För stödjebedöm-
ning bedöms ½ minuter.

§ 9.

Meddelande om Förbundets upplösning eller omvänt
meddeling kan endast fatta å omvänt medlemmar och måste
ärkekravet skriftlig motstående mot kretsenas
och om det bestämma om tillgångarna in-
räknades.

§ 10.

§ 8.

Sedan ett 60-tal av de näravarande
antecknat sig som omvänt medlemmar räknes till
medlemmar i Centralstyrelsen sättförråd 7
personer, bosatta i Stockholm:

fröken Märta Widgren
fru Maria Löfgren
* Edith Elisabeth Wauw-Bugge
fröken Anna Salstrom
* Anna Lindhagen
fru Anna Brunnbergsson
* Anna Olsson
et färgat 5 personer från landsorten:
fröken Märta Munkt-Lind
fru Birgit Kestén, Österåkers
* Sidsy Silenius-Eriksson, Göteborg
fröken Anna Aulin, Härnösand
* Anna Nilsson, Matlins.

§ 9.

Bristok är buren i särskild avdelning
av föreningen för Stockholm och omvänt
Till styrelse i Stockholmskretsen utserges fof-
jande 5 orimars ledamöter:

fru Gerda Hartman-Erisson
fröken Maria Sandström
fru Luis Laurent
fröken Anna Salstrom
* Anna Sonner

et här tillgänglighet fröken Ester Elundsson
Till sammankomsten för Stockholmskret-
sen alltsjälv fröken Anna Salstrom.

§ 10.

Bristok en räkning till landstingsföreningen
av kr 150 pr. medlem och år. Varje krets

Kerstin Hesselgren

*–fredsaktivist och feminist
i Nationernas Förbund*

1872-1962

KERSTIN HESSELGREN VAR DEN FÖRSTA YRKESINSPEKTRISEN,
**FÖRSTA KVINNLIGA LEDAMOTEN I RIKSDAGEN OCH DEN
 ENDA KVINNLIGA SVENSKA SAKKUNNIGA ELLER DELEGATEN
 I NATIONERNAS FÖRBUND MELLAN 1928 OCH 1946. HON
 ARBETADE FÖR KVINNORS RÄTTIGHETER OCH BYGGDE
 BROAR MELLAN KVINNORÖRELSEN OCH MAKTEN.**
 TEXT RENÉE FRANGEUR

Som den första kvinnliga ledamoten i riksdagen arbetade **Kerstin Hesselgren** främst med kvinnors rättigheter och väckte stor uppmärksamhet när hon förde in nya frågor på riksdagens bord: högre lönar för barnmorskorna, alla kvinnors rätt till statliga tjänster med lika lön som män och sänkt straff för fosterfördrivning, aborter. Hon förespråkade också sexualupplysning och preventivmedel, en socialpolitik för arbetarkvinnornas intressen, aktivt fredsarbete och asyl för flyktingar. Dessutom var hon en känd och respekterad internationell politiker under mellankrigstiden. Och hon vågade använda ordet feminist redan på 30-talet.

Nationernas Förbund (NF) bildades som en reaktion på första världskriget och upprätthölls av ca 50 stater fram till 1946. Under långa perioder lämnade Kerstin Hesselgren Sverige för NF i Genève under mellankrigstiden. Att vara svensk riksdagsledamot, ordförande i Svenska Kvinnors Vänsterförbund (SKV) och i Kvinnliga medborgarskolan i Fogelstad var nämligen inte tillräckligt för henne. Hon var den enda kvinnliga svenska sakkunniga eller delegaten i Nationernas Förbund mellan 1928 och 1946. I NF utsågs hon till ordförande i den femte kommittén, vice president i församlingen 1933 och förbindelselänken (»connection chief«) mellan de kvinnliga delegaterna i NF och kvinnorörelserna utanför. Hennes mest intensiva engagemang där var dock i den första kommittén, som arbetade med både juridiska frågor och medborgerliga rättigheter. Vid denna tid samarbetade den första kommittén med internationella kvinnorörelser, International Council of Women (ICW), WILPF (IKFF i Genève), The Suffrage Alliance och så vidare, som representerade ungefär 45 miljoner kvinnor.

EN FRAMTRÄDANDE FRÅGA I NF 1935–1939

Den andra oktober 1935 attackerade den fascistiska italienska militären det oberoende Abessinien (Etiopien numera) och proklamrade den italienske kungen som kejsare där. De flesta staterna i NF protesterade. De hotade med sanktioner, men under den följande våren blev det klart att de var verkningslösa och försöken till medling bröt samman. I juni 1936 talade den detroniserade etiopiske kejsaren **Haile Selassie** inför församlingen och väждade för sitt folks liv och existens. Många delegater visade sin besvikelse över att NF kunde göra så lite och blev förödmjukade å NF:s vägnar för att det inte kunde rädda Abessinien. De talade om ett nederlag för NF. Då beslöt sig Kerstin Hesselgren att hålla ett tal, trots att den svenska utrikesministern också planerade att tala.

Herr president, mina damer och herrar!

Som ett uttryck för kvinnors känslor i många delar av världen, vill jag säga några ord. [...] Jag har lyssnat med största intresse till dessa fina

och vältaliga tal, men jag finner ingen strimma av hopp i dem.

Femtio nationer ger upp inför en angripare. Femtio nationer låter en liten stat, en av dess medlemmar, falla sönder. Hur kan vi efter detta hoppas att något litet land kan ha något hopp inför framtiden?

När femtio nationer förra hösten reste sig för att hjälpa en av NF:s små medlemmar mot den dödliga angriparen, kunde vi hoppas. NF var när allt kom omkring en verlig beskyddare. Det hade inte visat sig så förut, men nu hade den tiden kommit, när det skulle visa sin styrka: när vi skulle förstå att våra hem och våra barn kunde vara trygga under dess vingar. Och resultatet! Sämre än ingenting! Den lilla nationen som NF skulle hjälpa är utsuddad och tron på NF är skakad i sina grundvalar. [...]

I många länder är myndigheterna rädda för de låga födelsetalen – hur kunde det vara annorlunda, hur kunde kvinnor önska föda barn till en värld så osäker, så hopplös! Jag har hört massor av kvinnor säga detta. Ni tycker säkert att krig alltid har funnits och kvinnor har fött barn ändå – det är sant – men krig har aldrig tagit sig sådana hemска uttryck som nu. Ni kan också säga, som det har sagts här, att allting måste göras för att inte släppa lös kriget i Europa. För detta syfte är det meningen att ett land skulle dö för alla de andra – men är ni säkra på att ni inte släpper fram kriget just genom att ge upp inför en angripare nu? [...]

Preventiva åtgärder är nu den enda vägen och upplysning åt nationer såväl som individer om den goda viljans dolda makt. Om ni vill ha kvinnornas samarbete, kan ni få det helhjärtat om ni arbetar för fred på det sättet. [...]

Talet vann mycket uppmärksamhet, refererades i svenska, amerikanska och franska tidningar och en författare i USA fick inspiration till en pjäs kallad *Refuse to be born*. Talet är ett tydligt exempel på att Kerstin Hesselgren inte bara var engagerad i kvinnors intressen utan i fredsfrågan och även i försvaret av små stater mot en europeisk angripare, en imperialistisk stat, »den dödliga angriparen«. Och hon visade på hotet från fascismen, som snarare växte, om de inte försökte stoppa den genast. Handling!, ropade hon. Kvinnor och små nationer på ena sidan mot de imperialistiska staterna och de tysta delegaterna eller deras medlöpare på den andra; det var så hon uppfattade det.

Det är tydligt att Kerstin Hesselgren kombinerade medvetenhets om klass, genus och kolonialism i sitt politiska arbete i den svenska riksdagen och i NF. I sitt tal här utformade hon en »refuse to be born-strategi«, när födelsetalen var märkbart låga över hela Europa. Det är att använda den kvinnliga kroppen som ett tufft politiskt vapen, ett politiskt kapital, från *Aristophanes*' tid fram till mellankrigstiden.

Kerstin Hesselgren åtnjöt ett ovanligt stort politiskt kapital i NF, större än i den svenska riksdagen. Hennes strategi var ett modigt och ofta till en början ensamt motstånd mot kolonialism, diskriminering av kvinnor och sexualitet, krig, konventioner och sexistisk politik. Hennes politiska kapital, det förtroende hon hade, ledde henne att kompromissa när det var nödvändigt, men att också aldrig ge upp sina huvudsakliga idéer. På det sättet vann hon många anhängare och kunde delvis påverka NF:s tungrodda politiska apparat. Fastän blygsam som person visade hon sig vara en verlig feministisk ledare och en kompetent och empatisk politiker. —

Denna text bygger på **Theresa Rosell-Hellands** masteruppsats i historia vid Bergens universitet; *Det Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihets flyktningshjälp 1933 til 1948* (2018).

Översatt till svenska och redigerad av Elin Liss.

RÄTTEN TILL FRIHET

ARBETET FÖR FLYKTINGAR ÅREN 1933–1948

Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet är i grund och botten inte en humanitär organisation. Utifrån denna ståndpunkt undersöker **Theresa Rosell-Helland** i sin masteruppsats *Det Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihets flyktningshjälp 1933 til 1948*, varför IKFF Sverige under denna period hade ett så omfattande arbete för att hjälpa flyktingar. En anledning, menar hon, är att internationella IKFF (WILPF) vid flera tillfällen beslutade att organisationen skulle mobilisera mot nazism, fascism och antisemitism och hjälpa flyktingar. Därmed blev det ett prioriterat område för alla nationella sektioner. Mycket tyder dock, menar Rosell-Helland, på att IKFF Sverige var mer aktivt än andra sektioner, sannolikt på grund av att Sverige var neutralt under 1930-talet och andra världskriget och dessutom låg i utkanten av Europa. Den svenska sektionen hade därmed bättre förutsättningar för att hjälpa flyktingar än många andra europeiska sektioner.

En annan orsak som Rosell-Helland lyfter är att rätten till frihet är ett

grundläggande värde inom IKFF genom exempelvis tankefrihet, yttrandefrihet, personlig frihet för alla mäniskor oavsett ras, kön, religion eller politisk åskådning. Nazism, fascism och antisemitism som härskade i Europa vid denna tidpunkt, är kränkningar av den mänskliga friheten. Utifrån detta värde är det inte förvånande att IKFF på 1930- och 1940-talen prioriterade arbetet för mäniskor som tvingades fly.

För att stärka den allmänna opinionen och få fler personer att involvera sig, började sektionen 1933 att arbeta med att sprida information om farorna med nazism, fascism och antisemitism. Det var även viktigt för att i längden kunna påverka politiskt. Från 1935 riktades arbetet direkt mot regeringen för att invandrings- och flyktingpolitiken skulle liberaliseras och omfatta alla politiska flyktingar oavsett ras, religion, nationalitet eller politisk åskådning.

IKFF Sverige agerade på olika sätt och använde olika strategier. På grund av att antalet flyktingar som sökte sig till Sverige var begränsat fram till 1938,

fokuserade sektionen de första åren på att hjälpa flyktingar i andra länder. Då det var både komplicerat och resurskrävande, fungerade sektionen främst som insamlare av pengar, kläder, mat och läkemedel till insatser som initierats av utländska organisationer. Detta skedde ofta i samarbete med andra kvinnoorganisationer.

Hjälparbetet blev mer omfattande efter att antalet flyktingar som kom till Sverige ökade 1938. Arbetet organiserades genom tre centra som delade in landet i regioner. Samtidigt arbetade sektionen, tillsammans med andra organisationer, för att få svenska myndigheter att bevilja flyktinqvoter till Sverige, vilka var tvungna att ha inrese- och uppehållstillstånd. En förutsättning för att myndigheterna skulle bevilja dessa var att organisationerna kunde finansiera flyktingarnas vistelse i Sverige. Under perioden 1938–1940 inleddes IKFF Sverige därför ett stort arbete med att hitta fosterfamiljer samt upprätta ett barnhem för flyktingbarn. Sektionen lyckades även få myndigheterna att skapa en kvot för IKFF:s tjeckoslovakiska sektion.

Stora resurser lades också på att utbilda de egna medlemmarna, och rekrytera nya, så att de kunde genomföra hjälparbetet. Det var av stor betydelse för storleken på IKFF Sveriges arbete efter 1938. Sektionen var beroende av personer som var lämpliga och villiga att ta emot flyktingar i sina hem och att det fanns medlemmar som kunde organisera och arbeta i mottagningscentra och på barnhemmet.

Efter 1948 minskar informationen om IKFF Sveriges arbete för flyktingar betydligt. Det beror, enligt Rosell-Helland, förmodligen på att den svenska regeringen under och efter kriget gradvis tog mer ansvar, och att arbetet då centraliseras. IKFF kunde därmed dra sig tillbaka och återigen fokusera på de fredsfrågor som organisationen ursprungligen grundades för att arbeta med.

CENTRALA PERSONER I ARBETET MED FLYKTINGAR

Rosell-Helland menar att det fanns åtta nyckelpersoner i IKFF Sveriges arbete med flyktinghjälp. Det fanns även två kvinnor som inte var centrala för IKFF i allmänhet men som ändå var viktiga aktörer i organisationens arbete med flyktingar, **Kerstin Hesselgren** och **Elin Wägner**. Genom att titta på åren då nyckelaktörerna föddes, delar Rosell-Helland upp kvinnorna i två generationer: de födda på 1860-1880-talet och de som föddes runt sekelskiftet. I den äldre generationen ingår **Matilda Widengren** (1863), **Elisabeth Waern-Bugge** (1868), **Annalinda Hagen** (1870), **Naima Sahlbom** (1872), **Kerstin Hesselgren** (1872), **Elin Wägner** (1882) och **Signe Fredholm** (1885). I den yngre generationen ingår **Signe Höjer** (1896), **Marie-Louise de Vylder-Lehmann** (1899) och **Ingrid Segerstedt Wiberg** (1911).

Dessa centrala personer var av stor betydelse. De var del av ett kvinnonätverk som under första världskriget och under mellankrigstiden gjorde flera fredsinsatser. För att nätverket skulle kunna inleda fler aktioner över tid etablerade de, enligt **Irene Anderssons** avhandling *Kvinnor mot krig: aktioner och nätverk för fred 1914–1940*, en kollektiv identitet baserad på att de var kvinnor utanför det politiska och militära

Elin Wägner (t.v.) och Naima Sahlbom (t.h.) var centrala gestalter inom arbetet för flyktingars rättigheter.
FOTO KVINNSAM

livet. Kvinnor sågs också som ansvariga för barn och kommande generationer. För varje fredsaktion mobiliserade nätverket nya rekryter baserat på denna kollektiva identitet, personliga kontakter och genom deltagande i olika kvinnoorganisationer. När IKFF Sverige 1933 beslutade att organisera arbetet för att hjälpa flyktingar användes dessa centrala personer för att bygga upp ett nytt nätverk, en viktig faktor för räckvidden av IKFF Sveriges arbete, enligt Rosell-Helland.

»*Stora resurser lades också på att utbilda de egna medlemmarna, och rekrytera nya, så att de kunde genomföra hjälparbetet.*«

Även om kvinnorna representerar två generationer verkar de haft mycket gemensamt vad gäller social bakgrund. Alla kom från bildade medelklassfamiljer och flera hade utbildningar som gav dem möjligheten att arbeta och försörja sig själva. Naima Sahlbom och Signe Fredholm skiljer sig från resten av kvinnorna i den äldre generationen då de inte var utbildade i traditionella kvinnoyrken. Sahlbom studerade kemi och biologi utomlands och arbetade vid de geologiska institutionerna vid universiteten i Helsingfors, Heidelberg och Basel. Enligt historikern Ann-Sofie Ohlander och vetenskapsjournalisten Ulla Britt Strömberg accepterades det inte i Sverige att kvinnor skulle bli professorer och leda egna forskargrupper, även om de hade tillgång till universiteten 1873. Det

kan förklara varför Sahlbom sökte sig till andra länder. Hon var enligt Rosell-Helland därfor före sin tid. Detsamma gäller Signe Fredholm, som i IKFF:s medlemsblad titulerades som läkare.

Den äldre generationen hörde till den första generationen svenska kvinnor som fick möjlighet att utbilda sig och bli ekonomiskt oberoende. Förmodligen en viktig förutsättning för att kunna engagera sig i så pass stor omfattning.

En annan aspekt som Rosell-Helland lyfter är det faktum att kvinnorna i den äldre generationen aldrig gifte sig, eller skilde sig en kort tid efter giftermål. De kvinnor som var gifta och hade barn tillhörde den yngre generationen. En av förklaringarna kan vara att den äldre generationen inte ville lämna sina yrkesliv. Alla i gruppen deltog i rösträttskampen och fredsrörelsen, och flera var politiskt aktiva. Dessa kvinnor hade tydliga ambitioner och ville påverka samhället. Vid giftermål och barn skulle de ha berövats möjligheten att göra just det.

Det har även framkommit att det fanns en skillnad mellan den äldre och den yngre generationen när det gällde resonemang och motivation. De äldre kvinnorna var politiskt aktiva innan de blev involverade i arbetet med flyktingar. När de mobiliserade handlade det om att få tillgång till makt för att förändra politiken. Med undantag för Signe Höjer engagerades den yngre generationen kring arbetet med flyktingar och blev på grund av detta medlemmar i IKFF. Ett engagemang som följde dem genom livet. —

REPRODUKTION: KvinnaSam Göteborgs universitetsbibliotek

Märta Tamm Götlin

*– konsten att hålla två tankar
i huvudet samtidigt*

1888–1982

MÄRTA TAMM-GÖTLIND - JOURNALIST,
FOLKSKOLLÄRARE, FÖRFATTARINNA,
KVINNORÄTTSAKTIVIST - FÖDDES
16 OKTOBER 1888 PÅ HERRGÅRDEN
TVETABERG VID SÖDERTÄLJE.
UNDER SITT LIV SKREV HON ETT
FEMTANTAL BÖCKER OCH STARTADE
UPP FLERA ORGANISATIONER. HON
VAR DESSUTOM STYRELSELEDAMOT
I IKFF OCH ORDFÖRANDE I
UPPSALAKRETSEN SAMT VERKADE I
INTERNATIONELLA SAMMANHANG.

Tamm-Götlind var aktiv under hela sitt liv. Hennes första bok utkom 1920 och hennes sista – »Minnen och Människor« – publicerades när Tamm-Götlind var 90 år fyllda. Hennes engagemang sträckte sig från hembygden med dess brukshistoria till de stora frågorna globalt.

EN MAGISTEREXAMINERAD FOLKSKOLLÄRARE

Tamm-Götlind gick i Åhlinska flickskolan i Stockholm och blev student 1907. Ett år senare var hon utbildad folkskollärare. Men hon stannade inte sin utbildning där utan studerade vidare inom litteraturhistoriska vid Stockholms Högskola och 1914 plockade hon ut sin magisterexamen vid Uppsala Universitet.

INTERNATIONELLA UPPDRAG BYGGD PÅ SPRÄKKUNSKAP

Tamm-Götlind var en resande kvinna och kunnig i språk. Hennes språkkänndom och engagemang ledde till att hon fick uppdrag internationellt. Hon deltog på flera av IKFF:s internationella kongresser, stöttade i arrangerandet av internationella möten och besökte andra föreningar i andra länder.

En av de WILPFs kongresser Tamm-Götlind deltog i var i Luxemburg 1949. Hon var en av 31 medlemmar från Sverige som reste tillsammans med skandinaviska medlemmar i tre bussar där också 21 danskor och 21 norskor var representerade. Tamm-Götlind beskrev senare de starka upplevelserna som mötte dem på resan genom ett krigshärjat Tyskland, ett Tyskland som hon besökt många gånger

innan kriget.

FÖRTROENDEUPPDRAg I IKFF

När Tamm-Götlind var 33 år, 1921, blev hon medlem i IKFF. I 19 år, mellan 1948-1967 var hon ordförande i Uppsalakretsen. 1947 valdes hon in IKFF:s förbundsstyrelse. För hennes arbete utsågs hon till hedersledamot vilket hon var till sin död 1982.

Tamm-Götlind var aktiv i IKFF under en händelserik period. Nationernas Förbund bildades, IKFF internationellt fick rådgivande status i FN:s ekonomiska och sociala råd (ECOSOC) och **Elin Wägner** väljs in i Svenska Akademien. Andra världskriget härjar och NATO bildas. Samtliga frågor diskuteras livligt i IKFF och Tamm-Götlind skriver om frågorna och deltar på möten.

AKTIV I ANDRA FÖRENINGAR

Tamm-Götlind var en organisationskvinna. Hon bildade bland annat Fruntimmersföreningen i Uppsala med **Fredrika Bremer** som inspirationskälla. Även bildandet av Frisinnade kvinnor 1919 bidrog hon till samt Folkpartiets Kvinnogrupp i Uppsala på 30-talet.

I Uppsala län hade Tamm-Götlind anknytning till Österbybruk, vilket var ett av de ämnen hon skrev mest flitigt om i sina artiklar för *Uppsala Nya Tidning*, artiklar som genomsyrades av intresset för folkbildning och kultur.

FÖRFATTARE OCH JOURNALIST

Tamm-Götlind var en aktiv skribent i hela sitt liv. Som journalist publicerades ofta hennes texter i *Uppsala Nya Tidning* där hon skrev om allt från brukshistoria till diskriminering på grund av ras, kön eller ursprung, de mänskliga rättigheterna, arbetsrätt, dödsstraff, internationell solidaritet, flyktingar och statslösa.

En annan tidning Tamm-Götlinds texter publicerades flitigt i var *Tidevarvet*, den tidning som utgavs av organisationen hon själv var med och skapade; Frisinnade kvinnors riksförbund. Här samsas texter skrivna av henne själv, **Elin Wägner**, **Hagar Olsson**, **Eva Andén**, **Selma Lagerlöf**, **Hon-**

orine Hermelin och många andra viktiga aktörer. Tamm-Götlinds texter handlar ofta om arbetsrätt.

En fråga som hon är särskilt ihågkommen för är hennes skrifter om prästerskapet. Redan 1920 skrev hon boken om den kvinnliga prästen **Anna Howard Shaw**, prästvigd i ett metodistsamfund i USA 1880. Detta var långt innan de första tre kvinnorna i Sverige vigdes till präster 1960.

STYRKAN I ATT KOPPLA DET LOKALA TILL DET GLOBALA

Vad som är släende för Tamm-Götlinds liv och verk är hennes förmåga och intresse för sin närmiljö i relation till de globala frågorna. I *Tidevarvet* skriver hon flitigt om rätten till arbetskläder, bra yrkesutbildning, möjlighet att utvecklas på sin arbetsplats och vikten av folkbildning. I *Uppsala Nya Tidning* genomsyras hennes texter av kulturhistoria och lokalkändeom. I hennes engagemang och förtroendeuppdrag kopplas dessa frågor till internationell fred och nedrustning.

Märta Tamm-Götlind förklaras som en liten kvinna med stark personlighet - en person som kunde hålla flera frågor i huvudet samtidigt och se de små delarna i den stora helheten. —

Denna text är hämtad från Uppsalakretsens publikation *Historiska fredskvinnor från Uppsala* (2017).

BEARBETAD TEXT Mir Grebäck von Melen

FEMINISTISK FREDSAKTIVISM

genom ett sekel

1915 SAMLADES 1136 KVINNOR I HAAG FRÅN BÅDE KRIGFÖRANDE OCH NEUTRALA LÄNDER I PROTEST MOT DET DÅ PÅGÅENDE VÄRLDSKRIGET. MÖTET BLIR GRUNDEN TILL INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR FRED OCH FRIHET, IKFF, ELLER WOMEN'S INTERNATIONAL LEAGUE FOR PEACE AND FREEDOM, WILPF. JANE ADDAMS VÄLJS TILL ORDFÖRANDE. 16 DELEGATER IFRÅN SVERIGE DELTAR I KONGRESSSEN. BLAND DELEGATERNA KOM FÖLJANDE ATT BLI AKTIVA INOM IKFF SVERIGE: EMILIA FOGEKLÖU, ANNA KLEMAN, MIA LECHE-LÖFGREN, ANNA LINDHAGEN, ELLEN PALMSTIerna, NAIMA SAHLBOM, ELISABETH WAERN-BUGGE, MATILDA WIDEGREN OCH ELIN WÄGNER.

Texten är delvis hämtad från »Några data ur förbundets historia« (1915–1982) av Elisabeth Ståle.

1919

1 december konstitueras den svenska sektionen av WILPF – Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet (IKFF). Pedagogen **Matilda Widegren** blir ordförande.

1920

Hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien bildas.

1921

Vid kongressen i Wien antas en svensk resolution om att skicka medlare (Peace Missions) till länder där akut krigstillstånd rådde. **Matilda Widegren** väljs till kommitténs ordförande.

Kongressen i Wien 1921.
Foto Reproduktion: KvinnSam,
Göteborgs universitetsbibliotek

IKFF:s första internationella ordförande **Jane Addams** får Nobels fredspris. Under hela 1930-talet arbetar IKFF Sverige med att förena kvinnor från olika grupper mot den tilltagande upprustningen och krigshotet.

1931

1930

En internationell kommitté tillsätt för att motarbeta handeln med krigsmateriel, svenska **Elisabeth Waern-Bugge** blir ordförande. I december reser hon till Palestina för att söka ett närmende mellan judiska och arabiska kvinnor.

1933

Tyskland lämnar Nationernas Förbund och **Nedrustningskonferensen**. IKFF:s tyska sektion upphör att fungera efter Hitlers maktövertagande och flera medlemmar tvingas fly till Schweiz. Vid det internationella styrelsemötet utfärdas en kraftig protest mot antisemitismen till den tyska regeringen. I Sverige intensifieras hjälparbetet för tyska flyktingar och årets upplysningskurs har temat »mot fördomar mellan raser, nationer och klasser».

1938

Stor aktivitet råder inom de nationella sektionerna för att söka rädda freden. **Münchenöverenskommelsen** fördöms av IKFF internationellt i hårda ordalag.

1929

IKFF internationellt anordnar en expertkonferens i Frankfurt om moderna krigsmetoder under ordförandeskap av dr **Naima Sahlbom** från Sverige. Nationernas Förbund påverkas troligen av konferensen när dess nedrustningskommission antar ett förslag om att förbjuda kemisk och biologisk krigsföring. Den svenska sektionen representeras vid **Världsfredskongressen** i Aten av **Anna T. Nilsson**.

I enlighet med den svenska resolutionen om »Peace Missions« som antagits vid kongressen i Wien (1921) görs en studieresa till Haiti för att undersöka följderna av den amerikanska ockupationen.

1924

IKFF:s fjärde internationella kongress i Washington uttalar sig i skarpa ordalag mot kemisk krigsföring och en internationell kommitté bildas med bland andra **Naima Sahlbom**, doktor i kemi och geologi, och **Ester Åkesson-Beskow**, båda från Sverige. En kampanj startas med vädjan till forskare att vägra ta del i forskning för vapenframställning. I Sverige hålls offentliga möten mot användandet av giftiga gaser och biologiska stridsmedel.

1926

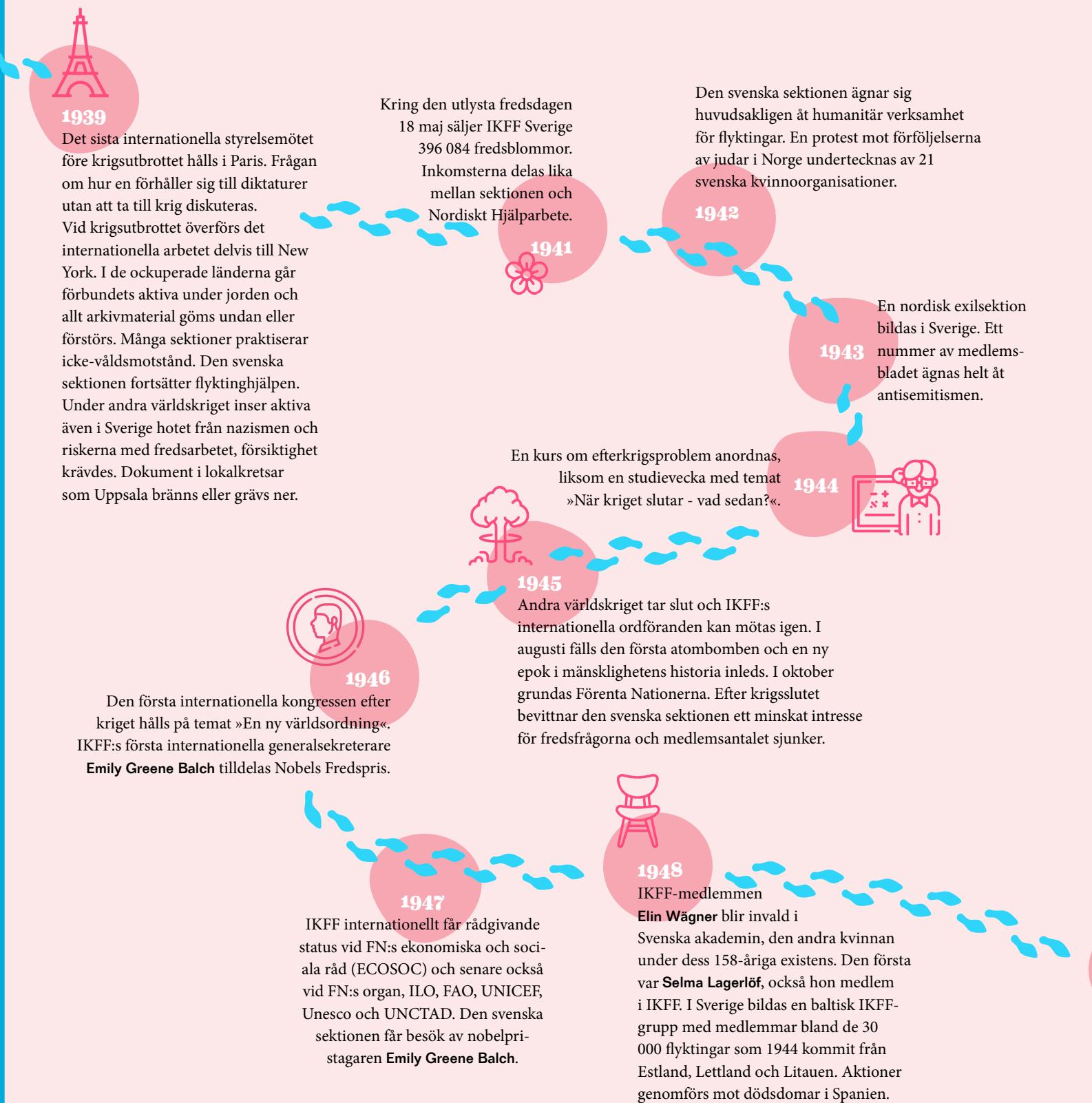

1928

Svenska **Elisabeth Waern-Bugge** lägger efter år av studier fram en omfattande rapport om internationella vapenhandeln som väcker internationell uppmärksamhet.

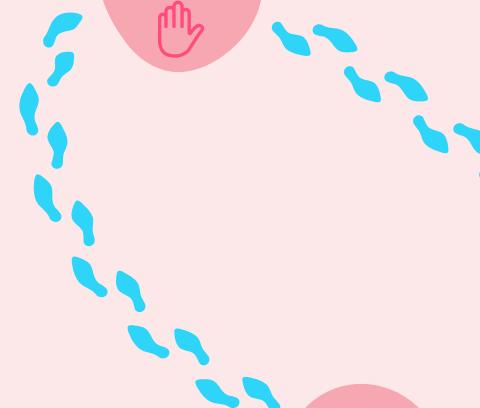
1923

Den internationella styrelsen sänder en delegation till det ockuperade Tyskland för att undersöka hur hjälparbete kan organiseras. I delegationen ingår svenska **Ester Åkesson-Beskow**. I den svenska sektionen anordnas protestmöten mot ockupationen av Ruhr-området.

På det svenska årsmötet antas uttalanden som fördömer kärnvapenproven i Sahara och som kritisera handeln med krigsleksaker.

1960

IKFF:s fjortonde internationella kongress hålls i Stockholm under temat »Alternativ till våld«. Vid den svenska sektionens årsmöte görs ett uttalande mot apartheidssystemet i Sydafrika och till förmån för minoriteter i Sverige. En vädjan riktas till regeringen om att kärnvapen inte under några omständigheter får ingå i det svenska försvaret.

En ny aktion mot antisemitism dras igång i den svenska sektionen och förslag läggs fram till regeringen om att i FN undersöka möjligheterna till civil medling i Koreakonflikten. Protester till filmbolag mot visning av krigsförhärligande filmer genomförs.

1952

1959

1958
Den svenska sektionen fortsätter arbetet mot kärnvapen.
Ordförande **Signe Höjer** besöker IKFF:s sektion i Israel.

1955

Från IKFF Sveriges årsmöte utgår en vädjan om att kraftsamla opinionen mot atom- och vätebomber och en begäran skickas till regeringen. 44 svenska kvinnoorganisationer kräver sedan i ett uttalande till FN:s generalförsamling att en internationell konferens ska hållas och att en noggrann undersökning om riskerna med atomkraften ska företas.

Elisabeth Stähle.
FOTO Reproduktion: KvinnSam,
Göteborgs universitetsbibliotek

1965

Under IKFF:s sextonde internationella kongress väljs svenska **Aja Selander** in som en av tre vice ordförande. Den svenska sektionen delar inkomsten från försäljningen av fredsblommor mellan sektionen och insamlingen för rasförtryckets offer i Sydafrika. Ordföranden i Stockholmskretsen, **Elisabeth Stähle**, tillträder som sekreterare vid huvudkontoret i Genève.

1962

Den svenska sektionen engagerar sig i aktivt i kampanjen mot rasförtrycket i Sydafrika. Vid årsmötet antas ett uttalande riktat till Skolöverstyrelsen om att ta initiativ till saklig undervisning om rasfrågor i skolorna.

Konflikten i Mellanöstern är en stor fråga i den svenska sektionen och årsmötet vädjar till regeringen att på alla sätt medverka till en fredlig lösning genom FN. Sektionen protesterar mot regeringens planer på att förse det svenska försvaret med kärnvapen.

1956

FN:s generalförsamling.
FOTO FN/ESKINDER DEBEBE

1966
IKFF:s internationella styrelsemöte hålls i Stockholm. Ämnen som behandlas är Vietnam, vapenhandel, flykt, befolkningsökning och livsmedelsproduktion.

1967

En utvald grupp, där svenska **Ingrid Lindström** ingår, sänds till Mellanöstern för att undersöka orsakerna till spänningarna mellan Israel och de arabiska staterna. Den första Stockholmskonferensen om Vietnam hålls med deltagande av IKFF:s internationella ordförande, **Dorothy Hutchison**.

1968

Den svenska sektionen redovisar under den internationella kongressen sitt arbete om att få till stånd internationellt godtagbara instrument för fredliga lösningar av mellanfolkliga konflikter. Årsmötet riktar en väldjan till regeringen att inom FN vidareutveckla instrument och metoder för medling i internationella krissituationer.

1972

FOTO JOSEFIN LIND

I april röstar FN:s generalförsamling igenom det internationella vapenhandelsavtalet (ATT), det första globala avtalet som innehåller regler för handel med vapen, vapendelar och ammunition, och som är internationellt bindande. IKFF i Sverige och runt om i världen har aktivt arbetat för att få avtalet på plats. IKFF:s mål om att avtalet skulle erkänna länken mellan spridningen av vapen och genusrelaterat våld, det lyckades.

2013

IKFF Sverige inleder samarbete med systersektionerna i Nigeria, Demokratiska republiken Kongo, Colombia och Costa Rica. IKFF Nigeria och DR Kongo antas som sektioner på den internationella kongressen.

2011

FOTO CLARE CONBOY

Den 7 juli är IKFF Sverige på plats när historia skrivs på FN:s högkvarter i New York då konventionen om kärnvapenförbud antas. IKFF har tillsammans med det globala civilsamhället arbetat för detta i många år. Sverige är det enda nordiska och ett av få europeiska länder på plats i FN. IKFF arbetade hårt för att Sverige skulle finnas på plats och aktivt delta men också med målet att avtalet skulle erkänna kärnvapens oproportionerliga konsekvenser för kvinnors kroppar och vikten av kvinnors deltagande i nedrustningsförhandlingar vilket lyckades.

NOBELS FREDSPRIS

Den 6 oktober offentliggör den norska Nobelkommittén att 2017 års fredspris tilldelas International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN) som IKFF driver i Sverige tillsammans med Svenska Läkare mot Kärnvapen (SLMK). Motiveringen är ICAN:s arbete med att dra uppmärksamhet till kärnvapnens katastrofala humanitära konsekvenser och kampanjens banbrytande insatser för att förverkliga det avtal som förbjuder dem. Priset delas ut den 10 december i Oslo.

2017Beatrice Fihn.
FOTO JO STRAUBE

FN:s miljökonferens hålls i Stockholm och IKFF representeras av **Evelyn Mauss** (USA) och den svenska sektionens ordförande **Aja Selander**. Vid den alternativa konferensen, Miljöforum, gör IKFF Sverige en utställning om förstörelsen USA:s kemiska krigföring orsakat i Vietnam.

IKFF Sverige ingår i en arbetsgrupp med olika organisationer som sammanställer fredsrörelsens utredning om svensk vapenfrilagstiftning »Att vägra värnplikt – en mänsklig rättighet«.

1977

Den 31 oktober antar FN:s säkerhetsråd enhälligt den banbrytande resolutionen 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Civilsamhället hade länge arbetat för detta, IKFF var en central aktör. För första gången erkänns kvinnor som aktörer och krav på deras deltagande i fredsprocesser erkänns på högsta nivå.

2000

FN:s säkerhetsråd.
FOTO FN/MANUEL ELIAS

IKFF Sveriges samarbete med systersektioner i framförallt den afrikanska regionen har vuxit väldigt sedan 2011. Den svenska sektionen har projektsamarbeten med IKFF i Nigeria, DR Kongo, Kamerun och Colombia med fokus på att stärka kvinnors deltagande i fredsprocesser på lokal och nationell nivå. Sedan 2017 har IKFF Sverige i uppdrag från den internationella organisationen att stötta nya grupper och sektioner i den afrikanska regionen för att stärka den organisoriska kapaciteten. IKFF i regionen har vuxit från två sektioner till 16 sektioner och grupper, IKFF Sverige bidrar till att stärka deras regionala samarbete.

2019

På initiativ av IKFF internationellt hålls ett seminarium om »Kvinnorna och nedrustningen« i Wien. Svensk representant är **Gertrud Anljung**.

1978

Nedrustningsfrågor studeras i de svenska lokalkretsarna och upplysningsverksamhet bedrivs om den civila kärnkraftens samband med den militära.

1979

Alva Myrdal

IKFF-medlemmen **Alva Myrdal** tilldelas Nobels fredspris. Den svenska sektionen deltar under året i flera större aktioner. Aktionen för Norden som en kärnvapenfri zon samlar ett mycket stort antal namnunderskrifter.

Folkriksdagen för Nedrustning och Fredsmarschen Stockholm-Moskva-Minsk anordnas med stort deltagande från IKFF-medlemmar

1982

Buss vid fredsresan.
FOTO SVEN WESTBERG

1985

I maj startas »Den stora Fredsresan«, en internationell aktion där delegationer med kvinnor med olika nationaliteter och från olika världsdelar besöker FN-länders regeringar för att ställa dem fem frågor. Sammanlagt besöks 105 FN-länder för att hålla regeringar ansvariga inför de Förenta Nationernas folk.

1993/95

Konferens i Kamerun 2019.
FOTO IKFF

Ingrid Segerstedt Wiberg

1911–2010

I nittioårsåldern besökte **Ingrid Segerstedt-Wiberg** regelbundet eleverna vid Göteborgs grammatikskola och frågade dem: »Vad ska du göra för att rädda världen?« Själv gjorde hon mycket. Hela hennes liv.

Ingrid var ordförande för IKFF Sverige mellan 1975 och 1981, medlem var hon sedan hon var ung. Även om »medlem« är ett för litet ord för att beskriva Ingrid Segerstedt-Wiberg. Hon förkroppsligade orden fred och mänskliga rättigheter. Andra ord som karaktäriserade henne är mod och viljestyrka. Hon gjorde vad hon var tvungen att göra utan tvekan. Under trettioalet och andra världskriget

arbetade hon för att hjälpa flyktingar, hon var en av grundarna i en kommitté för judiska barn och hjälpte till att organisera ett barnhem för flyktingar i Göteborg, där hon bodde. Hon gömde även flyktingar i sitt hem. Hon avskydde fega människor som förminkade sig själva genom att ge upp sin förmåga att tänka och känna.

Hon slutade aldrig att arbeta i en eller annan kapacitet: för flyktingar, med rådgivning efter kriget, som journalist och sedan redaktör eller som riksdagsledamot för (då) Folkpartiet, vilket hon lämnade när partiet bestämde sig för att arbeta för en svenska Natomedlemskap.

Som riksdagsledamot kritiserade hon vapenexport och tog ställning mot kärnvapen. Hon ringde till partiledningen och förklarade varför Sverige inte skulle skaffa kärnvapen.

Ingrid Segerstedt-Wiberg ansågs under årens lopp vara farlig och Säpo hade en tjock fil i hennes namn. För detta vände hon sig till Europadomstolen för mänskliga rättigheter – och vann. —

Inga Thorsson

1915–1994

Inga Thorsson var en socialdemokratisk politiker och diplomat som ägnade stor kraft åt arbete för nedrustning och omställning av militära resurser till civil produktion. Thorsson engagerade sig tidigt i det internationella arbetet, både professionellt och som medlem i IKFF.

Efter att ha varit verksam som expert vid internationella arbetsorganisationen (ILO) gjorde hon sig under 1950-talet känd som symbol för det svenska kärnvapenmotståndet. Som ledare för det socialdemokratiska kvinnoförbundet spelade Thorsson en central roll i att den svenska regeringen avstod från att skaffa kärnvapen och istället började arbeta för internationell kärnvapennedrustning. Thorsson efterträddes av **Alva Myrdal** som Sveriges representant för nedrustning 1974 och utsågs till ordförande för den första översynskonferensen av icke-spridningsavtalet om kärnvapen 1975.

För Thorsson var frågan om nedrustning starkt kopplad till sociala och ekonomiska frågor och hon ledde FN:s arbete för att synliggöra kopplingen mellan nedrustning och utveckling. En annan sak som Thorsson engagerade sig i tidigt var de globala miljöfrågorna. Efter att ha ägnat en stor del av sitt liv åt nedrustningsfrågan som regeringsrepresentant engagerade sig Thorsson under 1980-talet i »Den stora fredsresan« som bland annat IKFF Sverige låg bakom. I sitt IKFF-arbete var Thorsson även pådrivande i att stärka unga kvinnors engagemang och roll i organisationen. Vi minns idag Inga Thorsson som en radikal, strategisk, intelligent och passionerad aktör för fred och nedrustning, som inspirerade många och som fortsätter att göra det långt efter sin död. —

TEXT EMMA ROSENGREN

100 000 SAMLADES FÖR FRED MOT KÄRNVAPEN

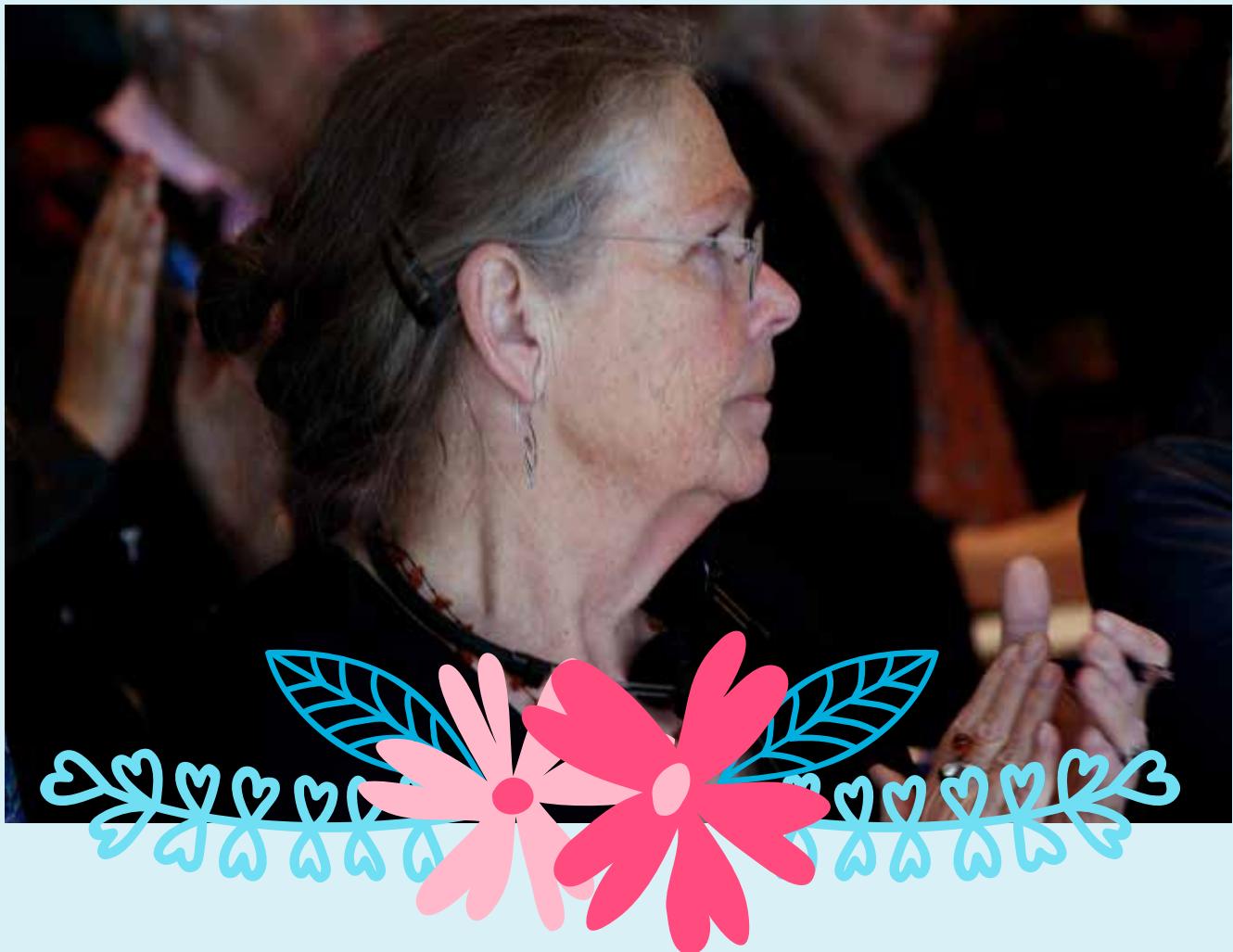
»Rad efter rad, läktare efter läktare föll in i den jublande talkören: ›Hun-dra-tu-sen, Hun-dra-tu-sen‹«

Så lät det när 100 000 människor från hela Europa samlades den 15 maj 1982 i Göteborg och Ullevi.

Anledningen till att de samlades var att de tröttnat på den kapprustningen som pågick mellan USA och Sovjet och det rådande kärnvapenhotet. De ställde sig därför bakom parollerna: »Norden - kärnvapenfri zon« och »Ett kärnvapenfritt Europa«. Många av IKFF:s medlemmar deltog.

Det var en stor manifestation för att visa »[...] hur den enskildes maktlöshet kan formas till kollektiv kraft«. Tanken föddes av ett fåtal personer, men fick spridning och i slutet var cirka 800 frivilliga engagerade. De skötte allt från klistrande av frimärken till att gå på sammanträden. Två av initiativtagarna var **Harriet Otterloo** och **Jeanette Rigné** och finansieringen genomfördes främst genom försäljning av bland annat tröjor, dekalier, muggar, samt insamlingar. Information spreds även genom »budkavlär«, med vilka kurirer spred budskapen genom att springa mellan byar och samhällen.

Budskapet i budkavlarna: »En önskan om att få leva i fred, och en framtid utan kärnvapen«. —

Kerstin Grebäck

– en grundbult utanför rampljuset

TEXT JENNIFER RÄSTEN

FOTO LI GREBÄCK

NÄR VI PRATAR OM IKFF:S HISTORIA LYFTER VI STOLT FRAM VÅRT
MANIFEST, VIKTEN AV ATT VARA EN INTERNATIONELL ORGANISATION,
DEN STORA FREDSRESAN OCH BILDANDET AV KVINNA TILL KVINNA.
I ALLA DESSA BERÄTTELSER FINNS EN CENTRAL FIGUR, NÄMLIGEN
KERSTIN GREBÄCK. VI RIKTAR LYKTAN MOT DEN KVINNA SOM VARIT
BÅDE SJÅL, HJÄRTA OCH HJÄRNA I DEN HÅR ORGANISATIONEN
MEN SOM INTE ALLTID STÅTT UNDER STRÅLKASTAREN.

ATT SÄTTA SIG NER och prata med Kerstin är som att bläddra igenom ett uppslagsverk om fredsrörelsen i rekordfart. Från lokalt engagemang i Uppsala till toppmöten i New York. Från papuansk frihetskamp till europeisk fredsrörelse. Inte en mening slunker ut utan en historisk referens, ett välkänt namn eller en mindre revolution.

Kerstin Grebäck, fembarnsmor och en grundpelare inom kvinnofredsrörelsen, blir något störd av frågan om vad hennes drivkraft består av.

– Jag förstår inte frågan, vaddå driver? Det är väl självtklart?

Hon tar en klunk ur glaset framför sig och funderar.

– Man får ju göra det lilla man kan.

Dessutom är det roligt!

Det »lilla» har i Kerstins fall resulterat i bygget av en internationell fredsorganisation, ett globalt fredsmanifest, en internationell fredsresa, grundandet av Kvinna till Kvinna och emottagandet av Right Livelihood award 2002 för stiftelsen hon skapat. Bland annat.

Resan började i hemmet. I en politiskt intresserad familj där radion stod på med **Bangs** rapporter från världens hörn var det självtklart att alla kunde bli och göra vad de ville. Mormor var med i IKFF, mammas faster Anna träffade kvinnorörelsen i Genève på 30-talet. Mamma skickades till Fogelsta och pappa var riksddsman. Den unga Kerstin växte upp i Knutby, lyssnade på Elvis, åkte motorcykel och satt på riksdagsläktaren och lyssnade på debatterna. När hon inte läste **Dostoevskij** eller **Fransua Sagan**. Som vuxen träffar Kerstin en konstnär och får fem barn i rask takt.

– Sen fick jag göra ett val, ta hand om mannen eller barnen. Jag valde barnen, säger hon.

EFTER SKILSMÄSSAN tog hon ett lån för att bygga ett hus. Hon började plugga statsvetenskap och ville bli något. I världen var det Vietnamkrig och 68-rörelse, Kerstin ville bidra.

– Vi som var socialt medvetna men inte stalinister ville starta något, säger hon.

Kerstin tog en paus från studierna, var med i Svenska kommittén för Vietnam och blev organisationssekreterare på Kultur-

front som startades för att återknyta till »Folket i bild, FiB« som av de nya ägarna gjorts om till FiB Aktuellt, en herrtidning.

– Jag undrade alltid vad dagmamman hade emot mig, men förstod sen att hon trodde jag jobbade på FiB Aktuellt, skrästar Kerstin.

Studiepausen drog ut på tiden och Kerstin trivdes bland männskor som **Wilhelm Moberg, Greta Hofsten** och **Siv Widerberg**.

– Det blev mitt andra universitet.

I slutet av 1970-talet kom hon i kontakt med Kvinnor för Fred och startade en lokalgrupp i Uppsala. Studierna fick åter ge vika för behovet av att tjäna pengar och Kerstin blev busschaufför. Via Kvinnor för Fred blev hon representant för Den stora fredsresan. Tillsammans med **Karin Söder** och **Inga Thorsson** bildade Kerstin en ordförandetrojka som drev igenom en historisk insats för freden, först i Europa och sedan i resten av världen.

Avslutningen vid FN:s stora Kvinnotoppmöte i Nairobi 1985 beslutade att fredsresan skulle genomföras i hela världen. På det mötet lades också grunden för det som tio år senare blev Pekingdokumentet.

Det var under arbetet med fredsresan som Kerstin och IKFF fann varandra.

– Jag såg ljuset, haha. Jag kände att här fanns det historia, i min familj men också en världshistoria som man knöt an till. Och så var det en välfungerande organisation och ett imponerande internationellt kontaktnät, säger hon.

1989 FOR KERSTIN till kongressen i Sydney och blev därefter heltidsanställd förbundssekreterare för IKFF i Sverige.

Kerstin pratar globalt. Hon gör ingen skillnad på det internationella arbetet och det lokala, snarare tvärtom. Vikten av att knyta ihop männskor från olika platser, att dela erfarenheter och att driva folkrörelse är det som genomsyrar allt. Så går även tankarna till organisationen idag, att ta hem olika erfarenheter och knyta ihop vårt lokala engagemang med det som sker ute i världen.

– Det är när vi ses runt ett bord och tänker tillsammans som vi kläcker de stora idéerna och lär av varandra, säger hon.

Det har genom åren blivit mycket internationellt arbete. Då Israel-Palestinakonflikten dominade fann Kerstin en kvinna från vardera sida som bjöds in för att åka runt till kretsarna. Därefter kom kriget på Balkan och hon grundade projektet Kvinna till Kvinna på initiativ av kvinnor runtom i Europa. Projektet ombildades av IKFF till en stiftelse och Kerstin fortsatte arbetet i Kvinna till Kvinna under nära 10 år, både som styrelseordförande och senare generalsekreterare.

VID MILLENNIESKIFTET kom en stor seger. Den internationella kvinnofredsrörelsen drev igenom resolution 1325 i FN:s säkerhetsråd.

– Vi tänkte att nu är det klart. Nu ska detta hänsyn till kvinnor i alla fredsförhandlingar. Men vi ser nu hur lätt allt kan rubbas, en människa kan slå sönder så mycket. Putin, Trump...

2007 valdes Kerstin till internationell ordförande för IKFF och rekryterade **Madeline Rees** till kansliet i Genève. Organisationsbygget fortsatte.

Att det blev just IKFF är väl ingen slump med tanke på hennes historia, men hon stannar för att det är en organisation som håller. Det finns en tradition och något att stå på. Och en global folkrörelse.

– Nuförtiden slarvar vi ofta med historien. Vi måste fortsätta lära och värna. Mycket finns på plats på papperet. Mänskliga rättigheter, deklarationer och konventioner. Feministisk utrikespolitik. Kerstin fnyser och skrattar när hon nämner det men blir snabbt allvarlig.

– Vi måste säkra de framsteg som gjorts, säger hon. Ta ansvar för framtiden. bli delaktiga. Man tror att varje framsteg är permanent, men demokratin måste värnas hela tiden.

Kerstin är en grundbult i arbetet för fred, frihet och feminism. Och hennes ledarskap talar sitt tydliga språk, hon väljer aktivt jämlikhet, transparens och att ställa sig själv utanför rampljuset. För de allra starkast lysande ledarna arbetar ofta där. De har nämligen en förmåga att bygga saker som är större än dem själva. —

DIREKT ANLÄNTA FRÅN KONFERENSEN
I HAAG FÖR EN NY FRED

TALA

JANE ADDAMS, U. S. A.,
CATHERINE E. MARSHALL,
ENGLAND,
JEANNE MÉLIN, FRANKRIKE,

Söndagen den 17 december kl. 7,30 e. m.

i *Musikaliska Akademiens stora sal.*

Korta sammanfattningsar på svenska.

Biljetter å 50 öre och 1 kr. tillhandahållas i Allm. tidnings-
kontoret, Dagens Nyheters annonskontor, Stureplan 13
och Hornsgatan 1 och i Folkets Hus kiosk.

Kvinnornas Fredsförbund.

F R E D S D A G

den 18 maj 1928.

INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR FRED OCH
FRIHET vädjar på fredsdagen den 18 maj till Sveriges män och kvinnor
att kraftigt stödja arbetet för varaktig fred. Förbundet är verksamt i ett
40-tal länder i alla världsdelar. Det arbetar genom spridande och fördjupande av känne-
domen om krigets följer och fredens förutsättningar, genom skapande av förståelse och
samarbete mellan minoriteter och majoriteter och för fredlig lösning av konflikter genom
erkännande av mänskligitetens solidaritet, genom medling och skiljedom, genom tryggande
av social, politisk och ekonomisk rättvisa för alla.

Stöd fredsarbetet

genom att köpa Fredsblomman, den vita narcissen!

Spred upplysning om fredssaken

genom våra flygblad och broschyrer!

Verka för anslutning

till fredsorganisationerna!

*CENTRALSTYRELSEN FÖR SVENSKA SEKTIONEN AV
INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR FRED OCH FRIHET.*

I syftet instämma:

B

IKFF Sverige 100 år

*En sådan allsmäktig ledare fanns i den
avdelningen, som jag tillhörde, och det var du. Din
ande regerade oss. Men din ande var: oavlåtlig
törst efter kunskap, brinnande kärlek till böcker,
brinnande håg att i allt vara den första. Brinnande
var också din lust att råda och hjälpa, brinnande
ditt hat mot slöhet och oförmåga, brinnande din
kärlek till ett väl ryktat och ansat språk, brinnande
din kärlek till den läroanstalt, som vi genomgick.*

IKFF

BLI MEDLEM & PRENUMERERA

Som medlem i Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet
får du tidningen »Fred & frihet« hem i brevlådan 3 ggr/år.
Besök vår hemsida www.ikff.se för att bli medlem redan idag.